

Моўны турнір «Давайце вучыцца сваёй мове!»

Актывізацыя пазнавальнай дзейнасці вучняў па асэнсаванні і засваенні правіл арфаграфіі

В. І. Панкевіч,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
другой катэгорыі
Рагозніцкай СШ Мастоўскага раёна

Родная мова! Яна ўваходзіць у наша жыццё з вуснаў маці, цудоўных беларускіх казак, прыказак, з твораў нацыянальных пісьменнікаў. Мова – гэта неацэнны духоўны набытак нашага народа. На ёй трэба размаўляць не толькі на ўроках беларускай мовы, але і ў паўсядзённым жыцці. Давайце ж вучыцца сваёй мове!

Мэты:

- садзейнічаць асэнсаванню і засваенню правіл арфаграфіі, развіццю звязнага маўлення вучняў;
- выхоўваць любоў да роднай мовы і цікавасць да прадмета.

Абсталяванне: запіс на дошцы, карткі-заданні.

Эпіграф: *Ёсць мова ў нас. Яе хацелі*

Спаліць – бы вёскі, гарады...

Яна мацней за цытадэлі,

Яна – спрадвеку, назаўжды!

Мікола Федзюковіч

Ход мерапрыемства

I. Арганізацыйна-матываваны момант

II. Уступнае слова настаўніка

Слова наша роднае, хапала

На стагоддзі доўгія цябе.

Багдановіч, Колас і Купала

Прыпадалі да цябе ў журбе.

Адкідалі кпіны і абразу,

З дзён былых цягнулі ў заўтра ніць

I, хаця не ўсіх і не адразу,-

Навучылі ўсё ж цябе цаніць,

Вымытае ў гулкіх навальніцах,

Нам як запавет перадалі,

Каб пілі і не маглі напіцца

I ўзнялі наўздзіў усёй зямлі.

.....

Мова продкаў нашых і нашчадкаў-

Шэпт дубровы і пчаліны звон,-

Нам цябе ласкава і ашчадна

Спазнаваць ажно да скону дзён,

Па чужых краях не пабірацца,

Не аддаць цябе на забыццё,

Наша невычэрпнае багацце,

Наша несмяротнае жыццё.

– Кожнаму з нас неабходна любіць і шанаваць сваю мову, авалодваць яе таямніцамі. I сёння я запрашаю вас прыняць удзел у моўным турніры. У ім будуць удзельнічаць 2 каманды (*прадстаўленне каманд*).

А падлічваць балы будзе журы (*прадстаўленне журы*).

III. Асноўная частка. Правядзенне конкурсаў

Конкурс «Моцнае звяно»

Ад кожнай каманды вылучаецца па адным прадстаўніку. Настаўнік задае пытанне, вучні па чарзе адразу ж адказваюць. Моцным звяном лічыцца той, хто набірае найбольшую колькасць балаў (*правільны адказ – 1 бал*).

1. Як называецца раздзел мовазнаўства, які вывучае ўстаноўленыя правілы пісьма, правапіс? (*Арфаграфія*.)

2. Як называецца раздзел мовазнаўства, які вывучае і ўстанаўлівае нарматыўнае, літаратурнае вымаўленне? (*Арфаэнія*.)

3. Напісанне слова, якое выбіраецца з рада магчымых пры адным і тым жа вымаўленні і адпавядае правілу ці традыцыі. (*Арфаграма*.)

4. Які прынцып напісання слоў называюць фанетычным? (*Фанетычным прынята называць такі прынцып, паводле якога гукі перадаюцца на пісьме адпаведна літаратурнаму вымаўленню*.)

5. Які прынцып напісання слоў называюць марфалагічным? (*Марфалагічны прынцып прадугледжвае аднастайнае напісанне марфем – незалежна ад таго, як яны вымаўляюцца*.)

6. Як называецца з’ява ў беларускай мове, калі літары *о*, *э* не пад націскам пераходзяць у *а*? (*Аканне*.)

7. Як называецца з’ява ў беларускай мове, калі літары *е*, *ё* ў першым складзе перад націскам пераходзяць у *я*? (*Яканне*.)

8. У якім годзе быў прыняты Закон Рэспублікі Беларусь «Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі»? (*23 ліпеня 2008 г.*)

9. Назавіце кнігу і аўтара, якая была выдадзена ў 1918 годзе, у якой упершыню былі сфармуляваны правілы беларускага правапісу. (*«Беларуская граматыка для школ» Браніслава Тарашкевіча*.)

10. З імем гэтага беларускага пісьменніка звязаны арганізацыя і першыя крокі працы па ўдакладненні і ўдасканаленні правапісных нормаў беларускай мовы. Ён на працягу некалькіх гадоў узначальваў арфаграфічную камісію і ўнёс вялікі ўклад у вырашэнне многіх важных пытанняў беларускага правапісу. (*Якуб Колас*.)

Конкурс «Хто хутчэй?»

Па два прадстаўнікі ад кожнай каманды павінны запісаць па пяць слоў, якія адлюстроўваюць змены ў беларускім правапісе, напісанне якіх падпарадкавана наступным правілам:

а) правілы перадачы акання на пісьме (*адажыа, Антоніа, Валенцыа, відэадыск, Галілеа*);

б) правілы перадачы якання на пісьме (*дзявяты, дзясяты, сямнаццаць, васьмнаццаць, пяцьдзясят*);

в) правілы правапісу некаторых спалучэнняў зычных (*аванпосны, кантрасны, кантэксны, маніфесны, фарпосны*).

Конкурс «Чацвёртае лішняе»

Прачытайце рады слоў. У кожным радзе адзначце няправільна напісанае слова, выпраўце памылкі.

а) субінспектар, дэзынтэграцыя, звышінфляцыя, контрідэя (*субынспектар*);

б) вольха, есаул, альховы, аканіцы (*есаул*);

в) соус, страус, Брэцкая ўнія, хлопцы-ўмельцы (*Брэцкая унія*);
г) Вялікае Княства Літоўскае, Расійская Федэрацыя, усходняя Беларусь,
Палац мастацтваў (*Усходняя Беларусь*).

Конкурс «Пішы правільна»

Прачытайце словы, назавіце іх лексічнае значэнне. Устаўце прапушчаныя літары, растлумачце іх правапіс.

1 каманда

Сімфанічная (у,ў)верцюра,
джо(у,ў)ль,
Інтэрп(о,а)л,
С(а,у)рандатар,
(Б,б)лагавешчанне,
Прэзіды(у,ў)м.

2 каманда

Праменні (у,ў)льтрафіялетавыя,
лака(у,ў)т,
ваенк(о,а)р,
с(а,у)віноўнік,
(К,к)аран,
Кансілі(у,ў)м.

Конкурс капітанаў

Устанавіце адпаведнасць паміж фразеалагізмамі. Растлумачце правапіс літар *і, ы, й*. (*Капітаны каманд зачытваюць фразеалагізмы па чарзе.*)

Вы...сці сухім з вады	зусім не закрануць, мінуць каго-небудзь
Ады...сці ў нябыт	дзейнічаць ашуканствам, застацца непакараным
Пры...шло ў рукі	каму-небудзь становіцца цяжка дыхаць
Аб...сці бокам	перастаць існаваць
Ад...грываць ролю	перашкодзіць каму-небудзь
За...мае дух	вельмі лёгка дасталася
Раз...грываць камедыю	мець значэнне, аказваць уздзеянне
Пера...сці дарогу	прыкідвацца перад кім-небудзь

Конкурс «Групавыя вандроўкі»

Заданні змешчаны на картачках.

1. Складзіце сказы з прыведзенымі словамі:

Беларускі – беларускі,
Нацыянальны – нацыянальны,
Брэцкая – брэцкая.

2. Устанавіце адпаведнасць паміж назоўнікамі і іх значэннямі:

Дысгармонія	несуразмернасць паміж часткамі цэлага, адсутнасць прапарцыянальнасці
дэарганізацыя	умовы жыцця, знаходжання, якія не забяспечваюць зручнасцей і спакою
дыспрапорцыя	распадзенне, расчляненне цэлага на састаўныя часткі
дыскамфорт	парушэнне гармоніі, адсутнасць сугучнасці; немілагучнасць; разлад, няўзгодненасць.
Дэзынтэграцыя	разлад арганізаванасці, парушэнне парадку, нармальнай дзейнасці каго-небудзь.

IV. Падвядзенне вынікаў спаборніцтва

– Наша сустрэча заканчваецца. Віншую пераможцаў! Я спадзяюся, што сустрэчы з родным словам будуць працягвацца.